

www.merhabahaber.com
facebook.com/akademiksayfalar

CİLT: 16 • SAYI: 31
26 EKİM 2016 ÇARŞAMBA

Merhaba

gazetesinin her Çarşamba
okurlarına armağanıdır.

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Serdar CEYLAN**
maluz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

AHMET İHSAN EKE

(1906-1990)

VE 1977 TARİHLİ
"60 YIL ÖNCESİNDEN BUYANA KONYA" YAZILARI

ÖZEL SAYISI - 1-

Av. Serdar
CEYLAN

AHMET İHSAN EKE ÖZEL SAYILARI ÜZERİNE

Arşiv araştırmalarını esas alarak hazırladığımız ve neşretmeye devam ettiğimiz “Osmanlıdan Cumhuriyete Öğretmenlerimiz” yazı dizimize Öğretmen Ahmet İhsan Eke’nin hayatı ve hatıraları ile devam ediyoruz.

Akşehir 1906 doğumlu olan Eke, köklü bir aileye mensup olup, 1924 yılından 1969 yılına kadar; Yalvaç Orta Mektebi’nde (1924-1928), Ilgın Bulcuk Köyü’nde (1929-1931), Kadınhanı Kolukısa’da (1931-1939), Ilgın Argıthanı’nda (1939-1943), Cihanbeyli Merkez Okulu’nda (1943-1945), Konya Merkez İnönü İlkokulu’nda (1945-1948), Konya Altınçeşme İlkokulu (1948-1969) öğretmen ve idareci olarak görev yaptı.

Öğretmenlik mesleği yanında

Konya tarihi ve kültürü üzerine çalışmalar yaptı ve bir kısmı mahalli gazetelerde neşredildi. Eke, 21 Şubat 1977 tarihinde yayımlanmaya başlanan, “60 Yıl Öncesinden Bu Yana Konya” yazı dizisi ile 20. yüzyılın ilk çeyreğindeki Konya’ya bir ışık tutmuştur. Bu hafta ve gelecek haftaki sayılarımızda bir araya getirdiğimiz bu yazı dizisi, tarafımızdan eklenen dipnotlar, hatıralarda geçen tarihi mekânların fotoğrafları, hatıralardaki şahsiyetlerin doğum vefat tarihleri, tespit edilebilen diğer bilgi, belge ve kaynaklarla tekrar ilk defa bir bütün olarak neşredilmektedir. Özellikle Ahmet İhsan Eke’nin kızı Melahat Eke Çelik’in oğlu Şahin Mesut Çelik (1966)’in bizlerle ulaştırdığı aile fotoğrafları, Ahmet İhsan Eke’ye ait hatıra eşyaların fotoğrafları ile özel sayılarımız daha da zenginleşmiştir.

Merhum öğretmen Ahmet İhsan Eke’yi doğumunun 110. yılında rahmetle anıyor, özel sayılarımıza katkılarından dolayı ailesine teşekkür ediyoruz.

AHMET İHSAN EKE (1906-1990)

Serdar CEYLAN - Ahmet ÇELİK

Akşehir'de 15 Mart 1322 / 28 Mart 1906 tarihinde doğdu⁽¹⁾. Babası Hamidovalı⁽²⁾ Oğullarından Mehmet Zühtü⁽³⁾ ile Zeliha Hanım'ın oğlu nahiye müdürü **İsmail Bahri Bey**'dir.⁽⁴⁾ Annesi **Hasna / Hatice Hanım**'dır.⁽⁵⁾ Fehime, Zeliha, Ziya, Refika, Zehra, Hayri, Celal, Nail isimli kardeşleri vardır.

Niğde Sultanisi'nde, Akşehir İdadisi'nde tahsil gördükten sonra, 1918 yılında Konya Numune İlkokulu'ndan ve 1924 yılında Konya Sanayi Mektebi'nden mezun oldu. Konya Erkek Muallim Mektebi'nde açılan A kursuna katılarak köy öğretmenliği belgesi aldı. Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan Özlük dosyasında **kendi el yazısıyla yazdığı biyografisi şöyledir:**

"Hamidovalı Oğullarından İsmail Bahri oğlu Ahmet İhsan. Mezhebim Hanefî'dir.

Pederim Hamidovalı oğlu İsmail Bahri, nahiye müdürüdür.

1322'de Akşehir'de (tevellüt ettim).

İlk tahsilimin ilk iki senesini Niğde Sultanisi'nde mutabıkada dört senesini Akşehir İdadisi'nde ikmal ettim. Müteakiben Konya Sanayi Mektebi'ne girdim. Burada beş sene tederisi meşrut dersleri ve Terzilik mesleğini tahsil ederek 1340 / 1924 tarihinde "aliyyülala" derecede ba-şahadetname ve mektepten neşet ettim. İlk mektep tasdiknamem Sanayi Mektebi'nde alınmıştır.

Fransızca lisanımı güzel okuryazarım. Kavaidine vakıfım. Mukatebem kuvvetli değildir. "Diksiyon" ianesiyle tercüme yaparım.

Konya Sanayi Mektebi'nde aldığım "aliyyülala" derecede musiki şahadet-

(1) Doğum yeri bazı kayıtlarda Isparta Yalvaç olarak tespit edilmiştir.

(2) "Hamit Ovası", Denizli'nin Acıpayam ilçesinin eski adıdır. Bölgenin "Acıpayam" adını alışının nedeni tam olarak bilinmemektedir. Bölgede badem ağaçlarının çok oluşu ve badem ağaçlarının da acı oluşu nedeniyle "Acıpayam" adı verildiği kuvvetli ihtimallerdendir. Bölge Isparta Sancağı'na bağlı olduğu dönemde "Garbikaraağaç", Germiyanoğulları zamanında ise adı, "Asikaraağaç" olarak anılmaktadır.

(3) Ailede muhafaza edilen soyağacına göre; Hasan Efendi oğlu Hamitovalı İsmail Efendi, Konya'ya gelerek müderris olarak görev yapmıştır. Çocukları Dudu Hanım, Zühre Hanım, Hasan Efendi ve Mehmet Zühtü Efendi'den nesli devam etmektedir.

(4) İsmail Bahri Bey, Afsar nahiyesi, Eğirdir kazasında nahiye müdürlüğü yapmıştır.

(5) Aile Konya, Ilgın ilçesi, Camiatik Mahallesi, 33. hanede nüfusa kayıtlıdır. İlk nüfus kayıtları ise Isparta, Yalvaç'dadır. Hatice Hanım'ın babası Ilgın nüfus katibi Abdullah oğlu İsmail Efendi'dir. "Uykucu İsmail Hoca" olarak meşhur olmuştur. Hatice Hanım'ın annesi ise Zahide Hanım'dır.

İhsan Eke, babası İsmail Bahri Bey (orta sırada kucığında çocuk tutan), eşi Akkadın Eke ve kızı Melahat Eke Çelik.

name⁽⁶⁾ ile (Isparta) **Yalvaç Orta Mektebi**'ne musiki muallimliği vekâletine tayinin Antalya mıntıkası Maarif Eminliği tarafından tensip ve inha buyrulmuş ve Vekâleti Celiliye tarafından dahi tasdik edilmiştir.

1 Teşrinievvel / Ekim 1340 / 1924 tarihinde Yalvaç Orta Mektebi musiki muallim vekâletine tayin ve aynı tarihte işe başladım. Eylül 1341 / 1925 tarihine kadar maaşım 500 kuruşun sülüsünü (üçte biri) ve ona isabet eden tahsisat idi. Eylül 1341 / 1925 tarihinde musiki muallimliği 1200 kuruşa

(6) Metni şöyledir: "Konya Sanayi Mektebi Musiki Şahadetnamesi, Mektebimiz talebesinden 126 numaralı Ahmet İhsan Efendi dersler meyanında musiki tahsil edip icra kılınan imtihanı umumide ispatı ehliyet ve iktidar eylemiş olmakla kendinse "aliyyülala" derecede iş bu musiki şahadetnamesi ita kılındı. 21 Teşrinievvel / Ekim 1340 / 1924. Mühür ve imza: Konya Sanayi Mektebi ve Beşinci Kolordu Mizika Muallimi Yüzbaşı Ali Rıza". (KMEM2-21_0011)

çkarılmakla bana maaşı kanuni mucibince vekâlet maaşı olan 1200 / 3 kuruş ve buna isabet eden tahsisatı aldım. Mezkûr mektepte 1 Teşrinisani / Kasım 1927 tarihine kadar çalıştım. Ve mezkûr tarihe kadar maaşımı aldım. 3 sene bir ay zarfında bir güne ihtar ve tekdire maruz kalmadığım gibi azl dahi edilmedim. Memuriyetim esnasında maaşımdan hiçbir tenzilat (indirim, azaltma) yapılmadı. 1341 / 1925 senesinde musiki muallimliği maaşı 1300 kuruşa, 1926 tarihinde 1700 kuruşa iblağ edildi. En son mukadderan dahi nisfını ve ona düşen tahsisatı 1926'dan 1927 Teşrinisanisi (Kasım ayı)'ne kadar vekâlet maaşı olarak aldım. İlk iki senenin tatil aylarında maaş alamadım. 16 Kanunevvel / Aralık 1927 tarihinde İlgin'in Bulcuk köyü muallimliğine tayin ve 1 Kanunisanı / Ocak 1928'den itibaren maaşımı aldım.

Yalvaç Muallimler Birliği, Tayyare Cemiyeti, Türk Ocağı idare heyeti idare heyeti azalıklarında muvaffakiyetle ve mazharı takdir olarak çalıştım. Bu babdaki hüviyet ve evrakım dahi mevcuttur.

Yalvaç Orta Mektebi musiki muallimliği vekâletinden 1 Teşrinisanı / Kasım 1928 tarihine kadar istifa etmedim. Şimdiye kadar hiçbir suretle muhakemeye alınmadım.

İlgin Kazası'nın Bulcuk Köyü Muallimi İhsan.

30 Mayıs 1929⁽⁷⁾

İhsan Bey 1 Kasım 1928'den 31 Nisan 1929'a kadar askerliğini Isparta'da yedek subay olarak yaptı ve Bulcuk'taki öğretmenlik görevine döndü. Bundan sonra öğretmen İhsan Bey şu yerlerde görev yapmıştır:

17 Haziran 1931'de **Kadınhanı Kolukusa**;

31 Ekim 1939'da **İlgin Argıthanı**;

11 Aralık 1943'de **Cihanbeyli**

(7) Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü Özlük Arşivi, KMEM2-21_0025-27.

Muallim İhsan Eke, talabeleriyle bir ders esnasında.

Merkez Okulu başöğretmeni ve Maarif memurluğu;

20 Ekim 1945'de **Konya Merkez İnönü** başöğretmeni;

20 Ekim 1948'de **Altınçesme** başöğretmenliği ve 1 Mart 1967'ye kadar Altınçesme İlkokulu müdürlüğünde bulundu.

Burada 5. Sınıfların Tabiat bilgisi, Din Kültürü ve Yazı dersleri öğretilmesi yaptı.

Yapılan bir teftişte kendisi hakkında müfettişlerce şu notlar düşülmüştür:

"Okul müdürü, evvela işine bağlı bir öğretmendir. Öğretmen arkadaşlarına yeteri kadar gerekli yardımda bulunmakla beraber gereken ışığı da tutmaktadır. 38 senelik bir kıdeme sahip olmakla beraber henüz enerjisinden bir şeyler kaybetmediği müşahade edilmiştir. İşlerini samimiyetle anlayarak, planlı ve önceden hazırlıklı olarak yapan, enerjik bir meslektaşdır. Arkadaşlarına ve çevreye kendisini sevdirmiş, etkili ve başarılı, müspet davranışlara sahiptir. Resmi kayıtlara, desimal esasa, okulun genel işlerine vukufu ve işlerine bağlılığına teşekkür ederim..."

Dersleri planlı, materyalli, konuya hâkim ve müşahhas olarak eğitim öğretim işlerini yürütmektedir. Verdiği derste tutuşu ve dersi işleyişi bilhassa yaparak yaşayarak yolunu benimseyip tezahuri beni cidden memnun etmiştir. Sınıfta bir hürriyet havası mevcut oluşu arzuya şayandır. İdari işlerini fihristsel esaslarla, planlı olarak kolaylık içerisinde yürütmektedir. Zaman zaman eğitim öğretim işlerinde kontrole yer verilmesini...

Okulunda devamsız öğrenci yoktur. Okul binası ve tesislerini kendi evi gibi korumakta, temiz ve tertipli tutmaktadır. İnşaat işleriyle bedenen ve yakinen ilgileniyor...

Tecrübeli bir öğretmen olarak okul müdürü bütün mesleki mevzuata vaktidir. Eğitim yönünden uygulamayı gerektiren cihetler için de yeterli bir durumdadır."⁽⁸⁾

Başarılı, tecrübeli bir öğretmen olan İhsan Bey, **31 Temmuz 1969**'da emekli oldu.

(8) Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Özlük Arşivi, KMEM2-21_0025-27.

31 Mayıs 1965, İhsan Eke'nin meslek hayatının 40. yıldönümü ve öğrencileri Ali, Kadir, Bülent ve Necati.

4 Haziran 1947 yılında, İhsan Eke son sınıf mezunlarıyla birlikte Mevlana Müzesi önünde.

NEŞREDİLEN MAKALELERİ

Konya Halkevi dergisinde “**Köy Tetkik Notları**” başlığı altında 86. sayısından başlayarak 117. sayısına kadar Kadınhamı Kolukısa Köyü'nü anlatan makaleleri çıkmıştır. 1946 yılında neşredilen makalenin önsözünde İhsan Eke Bey şöyle demektedir:⁽⁹⁾

“Bu notlar Kadınhamı ilçesine bağlı Kolukısa köyünde öğretmen bulunduğum sıralarda boş zamanlarımda yapmış olduğum incelemelerin bir hülasesidir.”

(9) Ali İhsan Eke, “Köy Tetkik Nottarı”, Konya, Aralık-Ocak 1946, S. 86-87, s. 23.

sıdır. Sekiz yıl gibi uzun bir zaman fasılasız kaldığım bu köyde yaptığım bu incelemeler kendi alanında başarı kazanmış bir eser değil sadece köyün coğrafı, ekonomik ve sosyal durumlarına temas eden bir etüt yazıdır.”

25 Ocak 1967 tarihinde neşredilen bir diğer makalesi de meslektaşları Tahire Yarkın'ın⁽¹⁰⁾ vefatı münasebetiyledir⁽¹¹⁾.

(10) Ahmet Çelik, “Osmanlıdan Cumhuriyete Öğretmenlerimiz -1- Fatma Tahire Yarkın (1898-1967)”, Akademik Sayfalar, 15 Temmuz 2015, C. 15, S. 22, s. 346-348.

(11) Ali İhsan Eke, “Emekli Öğretmen Tahire Yarkın (Çelebi), Yeni Konya, 25 Ocak 1967.

21 Şubat 1977 tarihinden başlayarak "60 Yıl Öncesinden Bu Yana Konya" yazı dizisi neşredilmiştir. Bu yazı dizisi bu haftaki ve gelecek haftaki özel sayımızda derlenerek yeniden neşredilmektedir.

AİLESİ

Ahmet İhsan Bey, İmamzade İsmail Efendi ve Hatice kızı **Akkadın Hanım** (1910-1995) ile evlenmiştir.⁽¹²⁾

Bu evlilikten **Melihat** (1930) ve **Mesud Erdem** (1933-1949) isimli çocukları olmuştur. Kızı Melihat Hanım, Ilgın Göstere Köyü'nden Şahin ile Cemile oğlu Mustafa Çelik (1942-1983) ile evlenmiş, **Hatice Canan** (1964) ve Şahin Mesut (1966) isimli çocukları olmuştur.

Hatice Canan Çelik (1964)'in Eren Kaya ve Caner Kaya isimli iki çocuğu olup, 1986 yılında Ankara Veteriner Fakültesi'nden mezun olmuş ve halen İstanbul'da bir kamu kuruluşunda yönetici olarak görev yapmaktadır.

Şahin Mesut Çelik (1966), 1989 yılında ODTÜ Malzeme ve Metalürji Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu, halen özel sektörde makine imalatı yapan bir firmada yönetici olarak çalışmakta ve ailesi ile İstanbul'da ikamet etmektedir. Kemal ile Ayla kızı Aylin Hanım (1967) ile evlenmiş, Mehmet Alp Çelik (2000) isimli bir oğlu olmuştur.

Ahmet İhsan Eke 1990 yılında, eşi Akkadın Eke ise 1995 yılında vefat etmiş, Üçler Mezarlığı'na (109 ada, 505-506 parsel) defnedilmişlerdir.

KAYNAKLAR:

Ali İhsan Eke, "Emekli Öğretmen Tahire Yarkın (Çelebi), Yeni Konya, 25 Ocak 1967.
Ali İhsan Eke, "Köy Tetkik Notları", Konya, Ara-

lık-Ocak 1946, S. 86-87, s. 23.
Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Özlük Arşivi.

KAYNAK KİŞİ:

Şahin Mesut Çelik (1966), 21.04.2016, 11.05.2016 ve 24.10.2016 tarihli görüşmeler.

Melihat Eke Çelik, İhsan Eke, Mesud Erdem Eke.

Melihat Eke Çelik, Akkadın Eke, Mesud Erdem Eke, ?

(12) Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Özlük Arşivi, KMEM2-21_0007. Akkadın Hanım'a ait 6 Kasım 1927 tarihli Nüfus tezkeresi İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivi'ndedir. Buna göre Ilgın, Çavuş Mahallesi, 8 no'lu haneye kayıtlı olan Akkadın Hanım, Rumi 9 Şaban 1328 / Miladi 16 Ağustos 1910 doğumludur.

AHMET İHSAN EKE’NİN 1977 TARİHLİ “60 YIL ÖNCESİNDEN BUYANA KONYA” YAZILARI -1-

Derleyen: Serdar CEYLAN - Züleyha ÖNAL

ÖNSÖZ

Bir süre önce Yeni Konya Gezetesi’nde Sayın **Mahmut Sural** (1914-1987)⁽¹⁾ arkadaşımız 50 yıldan bu yana bütün yönleriyle Konya adlı bir seri inceleme yazısı yayınlamışlardı. Sayın Sural bu yazılarında gazete ve dergilerden, arşiv ve fotoğraflardan yararlanarak bütün yönleriyle Konya’yı tanıtmaya çalışmışlardır.

Bizim yazımız, gazete, dergi, kitap, broşür, arşiv ve resim yardımlarıyla meydana getirilmiş bir yazı olmayacak. Sadece görgü ve duyguya dayanan ve yalnız hafızamızda iz bırakan Konya’nın, sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel ve teknik alanlardaki 60 yıla yakın bir geçmişini canlandırmak olacaktır.

Gerçi, “Hafıza-i beşer nisyan ile malüldür” diye bir kaziye var ise de biz, hafızamızda derin izler bırakan olayları mümkün olduğu kadar gerçeğe uygun şekilde yansıtmaya çalışacağız. Bu arada, tarihlerde, olayların kahramanı şahısların isimlerinde belki hatalar yapabiliriz, bu hataları o devri yaşamış sayın okuyucu-

larımızdan düzeltmek lütfunda bulunabilirlerse, bunu hemen açıklamaktan kıvanç duyacağız.

Seri yazımızın başlarından çocukluk ve özel hayatımızdan bir nebze bahsederken, bizim kendi yaşantımızın bir kronolojisi olmayıp, o devre başlarken giriş yazımızın görüşlerimizle sıkı bir bağlantı kurabilmesi için yazıldığından sayın okuyucularımızın samimiyetle emin bulunmalarını temenni ederiz.

Yazımızın başarılı bir röportaj olduğu iddiasında değiliz, ancak yeni nesle altmış yıl öncesinden bu yana Konya’nın neler gördüğünü ve neler geçirdiğini anlatabilirsek kendimizi mutlu sayacağız.

GİRİŞ

1334 Hicri, 1918 Miladi yılı Eylül ayında çocukluk heyecanının verdiği bir avarelikle Konya sokaklarında dolaşıyorum. Onbir yaşında o zamanki altı senelik **Numune İlkokulu**’nu bitirerek Konya’nın Şems Mahallesi’deki⁽²⁾ evimize yerleşmiştik. Konya bana o zaman büyük bir şehir olarak şu tabloyu çiziyordu.

(1) Feyyaz Caner, “Sural, Mahmut” Konya Ansiklopedisi, C. 8, s. 158, 159.

(2) Mehmet Ali Uz, Şems, Konya Mahalleleri Tarihi -5, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, Ekim 2015.

Yüzde doksan toprak damlarla örtülü büyük bir kasaba, haydi şehir diyelim. Şehir içinde ceddelerde tek ağaç yok, o sıralarda bir toprak yığını halindeki Alaeddin Tepesi'ne çıkıyor, tarihi Saat Kulesi'nin eteklerinden Konya'yı seyrediyoruz. Birkaç muhteşem kubbeli cami, yeşil kubbeli Mevlana Türbesi, uzaklara, Ulurmak, Karaaslan, çayır yörelerine serpilmiş, kara damlı evler, dikili ağaç yok diyecek kadar kurak bir belde...

Ben Numune İlkokulu'ndan aldığım şahadetnamemle **Konya Sultanisi** (Lise)⁽³⁾ orta kısım birinci sınıf girmek için okul idaresine başvurmuşum. Benden altı fotoğraf, pullu zarf ve birkaç küçük masraf istediler. Mütareke yıllarının ağır mahrumiyeti, babamın taşrada memur oluşu, okulun benden istediği küçük masrafı karşılayamamış, ortaokul birinci sınıfa gündüzlü olarak girememiştim. Eylül ayının bir günü idi yine avare adımlarla o zamanki yatılı **Hamidiye Sanayi Mektebi**⁽⁴⁾, şimdiki **Karatay Lisesi** önünden geçiyordum. Arkamdan omuzuma bir el dokundu, dönüp baktım. 45-50 yaşlarında beyaz sarılla temiz kıyafetli bir hoca efendi, bana "Oğlum sen kimin oğlusun" diye bir soru yöneltti. Ben babamın adını verince, bir mektebe kaydoldun mu? Diye sordu, "hayır" cevabını verdim. Elimden tuttu, "gel bakalım" diyerek beni Sanayi Mektebi'nin geniş holüne götürdü.

Kendi müdür odasına girdi, kısa bir süre sonra çıkarak, bir öğretmen refakatiyle beni bir dershaneye koydular. Konya Valiliği Umûr-ı Hukukiye Baş Katibi olan ve vilayette nüfuzlu bir kişiliği olan, babamın da ahabı ve dostu olan bu hoca **Ermenekli Ahmet Efendi**'den ilerideki karşılaşmamızda acı hatıralardan

Konya Hamidiye Sanayi Mektebi.

bahsedilecektir.

O gün Sanayi Mektebi'nin giriş imtihanları başlamış, elime bir kalem ve bir kağıt verdiler. Türkçe'den bir kompozisyon yazarak kağıtları komisyona teslim ettik. Ertesi gün hesap hendese, üçüncü gün de resimden giriş imtihanını vererek sonucu beklemeye başladık. Üç gün sonra listeler asıldı, adımlarımın yukarısında dördüncü sırada görünce sevindim ve koşarak evime geldim. Anneme müjde verdim, ailemiz sevindiler, öyle ya... Aile halkından bir kişinin masrafı eksilmiş, ben de bir istikbal yolunda ilk seyahate çıkmak üzere bavulumu hazırlamaya başlamıştım.

Yatılı öğrencilerden istenen gerekli malzemeyi borç dert hazırladık ve ben bir cumartesi günü okula giderek, yatakhane bana gösterilen bir karyolanın üzerine oturdum. Bir hafta sonra, Eylül sonlarına doğru derslere başladık. Mütareke yıllarının ağır havası, zehirli bir gaz gibi okulun havasını da ağırlaştırmış, öğretmen ve idarecilerde sebebini anlayamadığımız bir endişenin zehirli düşüncelerini yüzlerindeki çizgilerden okumaya başlamıştık. Aylar ilerliyor, biz derslerimize ve atölyelerdeki işlerimize havesle devam ediyorduk. O zamanki okul müdürü

(3) Mehmet Çetin Akın, "Konya Lisesi", Konya Ansiklopedisi, C. 6, s. 78-82.

(4) Tolga Bozkurt, "Sanayi Mektebi Binası", Konya Ansiklopedisi, Kasım 2014, C. 7, s. 282-284.

Ekrem Reşat Bey'di. (Değerli yazar, rahmetli Reşat Ekrem Koçu'nun (1905-1975) babası...) Öğretmenlerimizden hatırımda kalanlar Matematik öğretmeni rahmetli **Arif Bey**, tarih, coğrafya **Celalettin Ali Bey**, merhum **Celal İmer** (İmer) (1885-1955)⁽⁵⁾ hocamız, Türkçe öğretmeni **İsmail Zühdü Bey** (1893-1928)⁽⁶⁾, Fransızca öğretmeni Belediye reisi merhum **Muhlis Koner Bey** (1886-1957)⁽⁷⁾, idareciler Zühdü Bey, muhasebe ve anbar, Hasan ve Ahmet Beyler, mübaşir Haydar Bey ve daha birkaç idareci ve öğretmen...

16 Mart 1919, o gün tarih hocamız rahmetli **Celal Bey** yaşlı gözlerle sınıfa girdi. Kendisi aynı zamanda ihtiyat yüzbaşı ve çok heyecanlı bir vatanseverdi, hatta biz kendisine Vatanperver sıfatını ikinci bir isim olarak çok uygun bulmuştuk. Sınıfa giren hocamız, heyecanlı ve titrek bir sesle çocuklar dedi, namerd İngilizler, güzel İstanbul'umuzu işgal etmişler ve Şehzadebaşı Karakolu'nda masum askerlerimizi uykuda iken şehid etmişler dedi. İçimize birer tas zehir boşalmış gibi olduk, yutkunuyor, bir şey söyleyemiyorduk. Hocamız düşmanın namerde davranışından örnekler veriyor, kendini güç tutuyordu. Teneffüste bütün öğretmenlerin benizleri sapsarıydı. Konya semalarına kabuslu bir hava çöreklenmiş, daha yeni bir harpten yorgun ve bitap çıkan memleket, yeni bir maceranın eşliğinde, yarının ne olacağı endişesi içine sürüklenmişti. İttifak Devletleri, meşum Sevr Andlaşması'na göre yurdumuzu paylaşmaya karar vermişler, buna dayanarak büyük devletlerden güç alan Yunanlılar da 15 Mayıs 1919'da güzel İzmir'imizi

işgal etmişlerdi. Bir gün dershanede çalışırken şimdiki Ziraat Bankası önünden Hükümet Konağı'na doğru bir bando sesi işittik, okulun bandosu vardı, ancak onu çalan bizler sınıflarda idik, merakla pencerelere koştuk, başları tüylü, kısa boylu İtalyan askerleri önlerinde bandoları olduğu halde güzel Konyamızı da fiilen işgale başlamışlardı. Çocuk yaşlarda 11-12 yaş olmamıza rağmen yüreklerimiz ağzımıza geldi, öğretmen bize sükunet tavsiye ederek öğretmenler odasına gitti, bu zehirli hava bir hayli zaman devam etti.

İtalyan işgal komutanı iri yapılı bir general, Alaeddin Tepesi'ndeki yıkılan Halkevi binasında oturuyor, her gün kırmızı bir otomobille vilayet makamına gelip gidiyordu. O zamanki vali eğer yanılmıyorsam **Artin Cemal** (1862-1949)⁽⁸⁾ ismindeki bir Ermeni dönmesiydi. İtalyan birlikleri çeşitli binalara yerleştirilmiş, muzika bölümü de Küllük başında Çifteverdiver Mahallesi'ne giden caddenin solunda iki katlı ahşap bir binaya oturmuşlardı, akşamları muzika bölümü halka kendilerini sevdirmek için konserler veriyor, burada kaynıyan mutfaktan halka yemek dağıtmak istiyorlardı. Çok fakir olanlar müstesna, halkın bu gavurun ekmeğine iltifat etmediğini görüyor, aksine bu şımarık işgal askerlerini bertaraf etmek için yiğit Konyalıların ellerinden geleni geri koymadıklarını şimdi gururla hatırlıyorum.

Aradan iki ay kadar bir zaman geçti. Bu arada Mustafa Kemal Paşa isimli genç bir paşadan sık sık bahsediliyor, Konyalı hanımlar, bir Mustafa Kemal Paşa varmış. Memleketi o kurtaracakmış diye teselli

(5) Yakup Şafak, "İmer, Celalettin Ali", Konya Ansiklopedisi, C. 4, s. 338.

(6) Saim Sakaoglu, "İsmail Zühdü", Konya Ansiklopedisi, C. 4, s. 359; Ahmet Çelik, "İsmail Zühdü Bey (1893-1928)" Akademik Sayfalar, 23 Mart 2016, C. 16, S.9, s. 141-144.

(7) M. Özgen Küçüköner, "Koner, Mehmet Muhlis", Konya Ansiklopedisi, Eylül 2013, C. 5, s. 213.

(8) Bekir Şahin, "Cemal Bey (Artin Cemal)", Konya Ansiklopedisi, Temmuz 2011, C. 2, s. 242; Süleyman Pınarcı, Cemal Bey'in Konya Valilikleri Dönemi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2006; Sinan Kuneralp, Son Dönem Osmanlı Erkan ve Ricalı (1839 - 1922) Prosopografik Rehber, ISIS Press, İstanbul 1999.

arıyorlardı.

Nihayet 19 Mayıs 1919 günü ajans haberlerinden Mustafa Kemal'in Samsun'a çıktığını, Kuva-yi Milliye ruhunu memlekete ilan ettiğini öğrenmiştik.

O günlerde Konya'da sosyal hayat; Anadolu'nun ortasında, eski medeniyetlerin beşiği olmak onurunu taşıyan Konya, Türk Selçuklu ve Osmanlı Türkleri medeniyetinin de o çağlara göre parlak bir merkezi olmak şerefini de tarihi anıtları ve medeniyet eserleriyle ayakta tutan bir belde olarak yaşantısını sürdürüyordu.

Eski Türk adet ve aneleri aslına uygun olarak sürdürülüyor, sosyal hayatta çağdaş uygarlık ilkelerine de ayak uydurabilmek için yeni eserlere de değer tanınıyordu. Şehirde medeni ve sosyal hayatın ilk belirtileri olarak, basın ve yayın kütüphaneler temaşa hayatı, sessiz sinema şehrin sosyal yaşantısında etken unsurlar olarak göze çarpıyordu. (Bu arada Konya'da büyük cami ve medreselerin kitaplıklarında, Yusufağa Kitaplığı'nda bulunan binlerce cilt el yazması ve taş basması eserin Konya'daki kütüphaneciliğin inkişafına büyük katkılarda bulunduğu inkar edilemez.)

Şehirde o günlerde **Konya⁽⁹⁾, İbret⁽¹⁰⁾, Babalık⁽¹¹⁾** gibi ciddi ve yetkili kalem sahiplerinin çıkardığı gazeteler, münevver zümreye hitap ediyor. **Naci Fikret** (Baştak) (1891-1948)⁽¹²⁾, **Namdar Rahmi** (Karatay) (1896-1953)⁽¹³⁾, **İsmail Zühdü** (1893-1928), **Ferid Bey⁽¹⁴⁾, Muh-**

(9) 16 Kasım 1870 tarihinden 1932 yılına kadar neşredilen gazete için bkz: Caner Arabacı, "Konya (Vilayet Gazetesi)", Konya Ansiklopedisi, Nisan 2014, C. 6, s. 1-2.

(10) Mart 1919'dan Ekim 1920'ye kadar Hadimizade Mehmet Emin Bolay tarafından neşredilen gazete için bkz: caner Arabacı, Konya Basın Tarihi, Konya 2009.

(11) Caner Arabacı, "Babalık", Konya Ansiklopedisi, Temmuz 2011, C. 2, s. 1-3.

(12) Naci Fikret (Baştak), Konya, Konya Halkevi Yayını, 1945.

(13) Ali Işık, "Karatay, Namdar Rahmi", Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 116,117.

(14) Ali Işık, "Uğur, Mehmet Ferit", Konya Ansiklope-

Konya Feridiye Karakolu (1901).

lis Koner (1886-1957) gibi Konya'nın önde gelen münevverleri, halkın kültür seviyesinin yükselmesinde çok değerli görevler yapıyorlardı.

Şehir içinde ulaşım, atlı tramvay ve fayton arabalarıyla yapılıyordu. Şimdiki Alaeddin bulvarı, Orduevi önü daha açılmamıştı. Mevlana türbesi alanında kalkan tramvaylar, Cumhuriyet alanından Mimar Muzafer Caddesi'ne giriyorlar, burada Arapoğlu makası denilen yerde istasyondan gelen arabalarla korozman oluyorlardı. Şimdiki Atatürk alanının karayolları cihetinde küçük bir kulübede **Feridiye Karakolu⁽¹⁵⁾** vardı. Bu karakolun önünden geçen tramvaylar, Larende Caddesi'ndeki tramvay garına girerlerdi. Buğday,

disi, C. 9, s. 4,5.

(15) Mehmet Ali Uz, "Feridiye Karakolu", Konya Ansiklopedisi, C. 3, s. 302; Serdar Ceylan, "Konya Polis Teşkilatı'nın Kuruluşu (1901) ve Türk Polis Teşkilatı'nın 170. Yılı Özel Sayısı", Akademik Sayfalar, 8 Nisan 2015, C. 15, S.9.

arpa gibi yük taşıyan arabalar buğday pazarına kadar uzanırlardı. Tramvaylar, ortasından bir perde ile bölünüyor, ön tarafta hanımlar, arkada erkekler oturuyordu. Geceleri tramvayın tavanına asılan bir gemici feneri aydınlatma işini yapıyordu.

Şehrin elektriği, Alaeddin Tepesi'nde, şimdiki Orduevi yemekhanesinin bulunduğu yerde gazajen bir motorla elde ediliyordu. Sessiz yaz gecelerinde bu motorun çat pat gürültüsü, şehrin bir simgesi haline gelmişti.

MAHALLİ KIYAFETLER⁽¹⁶⁾, ADET VE ANANELER

50 yıl öncesine kadar Konya'da erkeklerden geleneğe çok bağlı olanlar, mavi, yeşil, mor ve gri renkli çuhadan dar paçalı şalvar, üzerinde tarabulus kuşağı, ipekli meydaniden işlik ve üzerine şalvarın kumaşından salta denilen kısa ceket giyerlerdi. Başta püsküllü bir fes, yaşlılar fes üzerine beyaz ya da abani sarık sarırlardı. Gençler, perçem dedikleri

alın üzerine dökülen saçların arasından geçen çemberden ince bir sarık sarırlardı. Genç ve orta yaşlılar çaprazlı mest kundura giyerler, kuşak üzerine boyundan geçme gümüş köstekli bir cep saati takarlar, delikanlılar, kuşaktan kabzası görülen bir kamayı yanlarından eksik etmezlerdi. Memur sınıfı ve eşraftan pek çoğu bu günkü medeni kıyafeti severek giyerler ve kendilerine yakıştırırlardı. Çelebilerin kendilerine mahsus kıyafetleri yanında, ilmiye sınıfı, hocalar, beyaz sarık, siyah lata, elışı biçim şalvar, altına yemeni adı verilen burnu kalkık, yumuşak fortlu bir papuç giyerlerdi. Zengin sınıf, adliye mensubu, kadılar, naibler, lapçın dinelen arkası mahmuzlu bir kundura, içine ökçeli bir fotin giyerlerdi.

Kadınların sokak kıyafetleri, siyah çarşaf, ipekli Bağdat bürgüsü denilen başka bir çarşaf ve şelme dediğimiz bu gün de tek tük görülen bir örtü, ayaklarında tahta pabucu denilen arkası açık, ökçeli bir ayakkabı.

Düğünlerde ve şerbetlerde, kına gecelerinde kadınlar en nadide ipek-

(16) Nurgül Kılınç, Geleneksel Konya Giysileri, Selçuklu Belediyesi Yayınları, Konya, Kasım 2008.

Soldan sağa: Dr. Şahabettin Uzluk (1900-1989) ve Ali Çelebi 1912 yılında Konya mahalli kıyafetleri ile

Konya geleneksel kadın kıyafeti.

Konya Hükümet Konağı önünde bir cülus merasimi. Kapu Camii vaizi Sultan Hoca, Haşim Efendi (1841-1915), Molla Efendi, Aladağlı Müftü Hacı Ahmet Efendi, Abdülvahit Çelebi Efendi (1859-1907) ve Konya Valisi Mehmet Tevfik Bey ile Konya'nın ileri gelenleri.

li kumaşlardan (mıhlama, şetari, canfes, meydana, kutnu ve kadifeden) entari, ya da işlik şalvar giyerler, başlarına fes ve oyalı çenber koyarlar, boyunlarına ağır ziynet altınları takarlardı. Hanımlar evde terlik ya da ökçeli lastikli fotin giyerlerdi. Memurlardan, setre pantolon, redingot, dal fes giyenler, İstanbul kıyafetine özenenler eksik olmazdı. Cadde ve sokaklarda kıyafetlerden herkesin meslek ve intisabı kolayca anlaşılırdı. İlmiye sınıfı, çelebiler, halk ve esnaf, memur ve fikir adamını ayırt etmek güç bir şey değildi. Subaylar o devre göre çeşitli kıyafetlerde görülür, polisler gri laciverd bir üniforma üzerine ön cephesinde ay yıldız bulunan kurşuni kıyafet kanununa kadar görülen giysilerdi.

RESMİ TÖRENLER, DÜĞÜN VE NİŞAN TÖŞENLERİ, GECE EĞLECELERİ, TEMAŞA HAYATI

Resmi törenler, Cülus şenlikleri, Hürriyet şenlikleri, Muayede şenlikleri denilen bayram törenleri ve zaffer şenlikleriydi. Resmi törenlerde

1912 yılında II. Abdülhamid'in tahta çıkışının sene-i devriyesi merasimi.

Hükümet alanında atlas bayraklar üzerinde adları yazılı okullar ve halk toplanır, hükümet konağının giriş sahanlığında, vali, sağında çelebi efendi, solunda müftü efendi, varsa askeri kumandan ve şube reisi, defterdar, mektupçu, yüksek hakimler toplanırlar, söylenen nutuklar ve hitabeler dinlenerek okulların söylediği milli marşlar, bandonun çaldığı güzel havalarla törenlere son verirdi. Bu törenlere vali siyah makam

Alaeddin Tepesi'ndeki Rum Mektebi'nin tatbikat sahnesi olarak yapılan ve daha sonra Belediye Tiyatrosu ve Sineması olarak kullanılan günümüze ulaşmayan tarihi yapı.

otomobiliyle, çelebi efendi bir çift yağız at koşulu madeni kısımları altın gibi parlayan temiz bir landonla gelirdi. Çelebinin şimdiki eski Türbe Caddesi'nden ve Aziziye önünden geçerken ona saygı gösteren halkı selamlayışı seyredilmeye değer görünümlelerdi.

Düğünler iki tarafın masraftan kaçmayarak, döküldükleri birer israf yarışı halini alırdı. Erkek tarafı düğünü yemekli yapar, düğünde bir bando muzıka düğün evi önünde güzel marşlar çalardı. Nişan töreni kız evinde içilen bir şerbetle ve yapılan bir dua ile kutlanır, adayların parmağına yüzükler harem ve selamlık salonlarında takılırdı. Bugünkü alyans dediğimiz nişan yüzükleri hemen hemen Cumhuriyetten sonra adet olmaya başlamıştır.

Gelin alma töreni ayrı bir gelenek ve göreneğe göre yapılırdı. Oğlan evinden kalkan 20 - 30 fayton arabası kız evine gelir. Burada kız babası evladına kuşak kuşatır gelin arabasına teslim ederdi. Caddelerde gelin almayı atların nal sesleriyle geçer, damat evine gelirdi. Gelin arabası ya bir otomobil, ya da bir fayton, ya da bir yaylı araba olabilirdi.

Damat evine yanaşan arabadan gelini, kayın peder karşılar, kapının iki yanına çekilen kilimler arasından, gelin kimseye gösterilmeden içeri alınır, bu sırada yüksek bir damda sağdıçla birlikte bulunan damat, gelinin başına şekerle karışık bozuk para atar, bu parayı çocuklar

kapışırlandı.

Evlenme ve sünnet düğünleri yemekli olduğu gibi, hacca giden hacıların da hacc dönüşlerinde istisnasız, mahalle sakinlerine üç dört gün yemek verirler, pilav dökme töreni denilen bu ziyafet hac farızasının bir ikmali sayılırdı. Yukarıda saydığımız bu resmi ziyafetler yanında, özel ziyafetlere de çok önem verilirdi. Ramazanlarda ve sair günlerde her mahallenin zengileri kendi mahallesindeki ulema, memur, zengin, fakir bütün komşulara senede bir iki ziyafet çekerlerdi. Nefaset yönünden bu gün de şöhretini koruyan Konya yemekleri (çorba, et veya hindi kızartması, su böreği, baklava, kadayıf helva cinsinden bir tatlı, bamya çorbası, yaprak sarması, pilav ve hoşaf) gibi ana yemeklerden oluşurdu.

O devirlerde Konya'da halkın ihtiyacına cevap verecek sinema, tiyatro ve benzeri eğlence yerleri pek az olduğu için, genç erkekler Halk arasında "oturarak alemi" denilen gece toplantılarına giderlerlerdi. Bu toplantılarda içki ve bir saz takımı bulunur, mahalli oyunları oynayan bir iki kadın bu gece alemlerinin eksikliğini tamamlarlardı.

Şehirde Sanayi Mektebi'nin bir sessiz sinema salonu, Alaeddin Tepesi'nde sonradan yanan ve yıktırılan mimari değeri yüksek bir **Belediye Tiyatrosu**⁽¹⁷⁾ binası vardı. Bu binada da sessiz filmler gösterilir, zaman zaman şehre uğrayan temaşa gurupları, **Darülbedayi Heyeti**⁽¹⁸⁾, **Küçük Hüseyin Kumpanyası**⁽¹⁹⁾ gibi amatör guruplar şehrin

(17) Hakan Aydın, "Belediye Sineması", Konya Ansiklopedisi, C.2, s.73.

(18) Darülbedayi (Güzellikler Evi), 27 Ekim 1914 tarihinde İstanbul Belediyesi bünyesinde konservatuar olarak açıldıktan sonra okul hüviyetinden çıkıp bir tiyatro topluluğuna dönüşen; 1934'den günümüze İstanbul Şehir Tiyatroları adıyla varlığını sürdüren sanat kurumudur.

(19) İstiklal Harbi'nde cephedeki askerlerin moralini yüksek tutmak için, dinlenme anlarında izleyecekleri gezici tiyatro kolları "Seyyar Cephe Temsil Kolu" oluşturulmuş, bu tiyatro kolları, dekorlarını, katırlar ya da kağınılarla, cepheye taşıyor, orada kahramanlık konularını işleyen dramlar, eğlenceli kome-

temaşa ihtiyacını karşılamaya çalışırlardı. Bu gurupların oynadığı, **Hisse-i Şayia**⁽²⁰⁾, **Ceza Kanunu**, **Sekizinci**⁽²¹⁾, **Şah İsmail** gibi ictimai ve tarihi oyunlar, halkın şevkle ve heyecanla seyrettikleri oyunlardı.

At yarışları, cirit oyunları, pehlivan güreşleri, halkın çok rağbet ettiği eğlencelerdi. Futbol, boks, bisiklet daha yeni yeni ortaya çıkmıştı.

O zamanlar, **Gazalos'un Bahçe** diye anılan şimdiki İmam Hatip Okulu'nun bulunduğu arsa ve Musalla Mezarlığı'ndaki boş çayırliklar, şehrin başlıca amatör oyuncularının oyun sahalarıydı. Bu devirlerde çekerdiğini atan **Konya İdman Yurdu**⁽²²⁾ ile **Konyaspor** takımlarını bu güne kadar yaşayabilmiş olmaları ve Türk sporunda saygılı bir yer almaları bakımından takdir etmek mümkün değil...

FİKİR HAYATI

O devirlerde sayılı bir İslam ve Türk Beldesi olan Konya'da çeşitli ilim müesseselerde ders veren seçkin bilginlerin şöhreti, Orta Anadolu'dan taşarak Mısır, Şam, Arabistan ülkelerine ulaşmış, bu ülkelerden ilim tahsili için Konya'ya gelen öğrenciler bir çok medreselerde yekünler teşkil etmişlerdi. Dini ve ictimai ilimlerin tahsil olunduğu medreselerin yanında maarif nezaretine bağlı mektepler de vardı.

Şimdiki Lise dengi olan bir **Sul-**

tani Mektebi, sonradan kapanan iki senelik bir **Hukuk Mektebi**, kız ve erkek muallim mektepleri, Sanayi Mektebi, Darülitam bunlar arasında sayılabilir. Şehirde ilköğretimi karşılayan birkaç kız ve erkek ilkokullar vardı. Bu arada azınlıklara açık olan Rum ve Ermeni okulları, Katoliklere ait Fransız kız ve erkek liseleri de Konya'daki öğretim kuruluşlarındandı.

Sonradan Cumhuriyet'in ilanından sonra çıkarılan **Tevhid-i Tedrisat Kanunu**'yla medreseler ve bunların diğer bir çeşidi olan Dürülhilafeler lağv edilerek şehirdeki bütün öğretim müesseseleri Maarif vekaletine bağlanmış oldu.

Şehirde fikir hayatına hizmet eden ve kıymetli eserler veren **Naci Fikret** (Baştak) (1891-1948) **Bey**'in⁽²³⁾ tanınmış eseri Konya hakkında geniş bilgi veren kitabı⁽²⁴⁾ yanında, **Konya Halkiyat** ve **Harsiyatı**⁽²⁵⁾, Konya'nın fikir hayatından olumlu ve çok faydalı hizmetleri geçen aydınlardır. O devrin yazarlarından hatırımızda kalanlardan **İbretçi Mehmet Emin** (Bolay) (1884-1961)⁽²⁶⁾, **Babalıkçı Yusuf Mazhar** (Babalık) (1886-1930)⁽²⁷⁾, **Ziya Çalık**⁽²⁸⁾ ve diğer hayatta olmayanları rahmetle anmak bir saygı borcumuzdur.

(23) Muammer Muştâ, "Baştak, Naci Fikret", Konya Ansiklopedisi, C. 2, s. 52, 53.

(24) Naci Fikret (Baştak), Konya, Konya Halkevi Yayını, 1945.

(25) İlk olarak 1926 yılında ve Prof. Dr. Hüseyin Ayan tarafından sadeleştirilerek tekrar 2002 yılında neşredilen "Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı" için bknz: Sadettin Nüzhet (Ergun)-Mehmet Ferit (Uğur), Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı, Sadeleştiren: Hüseyin Ayan, Konya Valiliği Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya 2002; Halil İbrahim Şahin, "Sadettin Nüzhet (Ergun) - Mehmet Ferit (Uğur): Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum 2009, Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı, Sayı 39, s. 131-134.

(26) "Asırlık Konya Barosu'nun İlk Avukatlarından Mehmet Emin Bolay Özel Sayısı", 29 Mayıs 2013, C. 13, S. 18, s. 273-288.

(27) Mehmet Ali Uz, "Yusuf Mazhar (Babalık)", Konya Ansiklopedisi, C. 9, s. 167.

(28) Saim Sakaoğlu, "Şu Bizim Meram", Akademik Sayfalar, 24 Aralık 2014, C. 14, S. 35, s. 545-548; "Muzaffer Erdoğan'ın İzahlı Konya Bibliyografyası'ndan Ziya Çalık Yayın Listesi", Akademik Sayfalar, 24 Aralık 2014, C. 14, S. 35, s. 548.

diler sahneliyordu. Selçuklu Türkleri'ne dek giden ve Bizanslılarla yapılan savaşlarda uygulanan bu gelenek, Kurtuluş Savaşı'nda da etkili biçimde kullanılmıştır. "Küçük Hüseyin Kumpanyası", "Otello Kazım Gurubu" o günlerin ünlü cephe tiyatrolarındandır. Bknz: Evner Behnan Şapolyo, Mustafa Kemal ve Millî Mücadelenin İç Alemi, İnkılap ve Aka Kit., İstanbul-1967, s. 66-68.

(20) Hisse-i Şayia; İbn-ür Refik Ahmet Nuri Sekizinci (1874-1935)'nin Daniel Richenin "Bahane" (Le Pretexte) adli oyunundan Osmanlı Türk yaşamına uyarladığı ünlü oyunudur. Bu meşhur oyun 1917'den bu yana oynanmaktadır.

(21) Sekizinci, İbn-ür Refik Ahmet Nuri Sekizinci (1874-1935)'nin Alfred Savoir'ın La Huitième Femme de Barbe-Bleu (Mavi Sakalın Sekizinci Karısı) adli oyunundan uyarladığı meşhur oyunudur.

(22) Nail Bülbül, "Konya İdman Yurdu", Konya Ansiklopedisi, C.6, s. 51, 52.

KÜÇÜK EL SANATLARI

Bundan kırk yıl öncesine kadar Konya'da ne bir fabrika, ne de büyük bir atölye yoktu. Cumhuriyetin ilanından sonra, Türkiye'de Nazilli ve Ereğli bez fabrikaları, Kayseri Teyyare parçaları fabrikası, Alpullu, Eskişehir, Uşak Şeker Fabrikaları, Eskişehir ve Adapazarı vagon atölyeleri, yurdun başlacı büyük sanayi kuruluşlarıydı. Bu tarihlerde Konya'da **İsmail Paşa** ve **Fethiye Un Fabrikaları**, el ile işletilen halı ve dokuma tezgahları, kaşık sanatı, dericilik, saraçlık, helvacılık, şekerçilik gibi küçük sanatlardı.

Terzilik, kunduracılık, kuyumculuk Rum ve Ermenilerin elinde kalmış, sonradan bu sanatlara heves eden gençler gayri Müslimlerden öğrendikleri bu sanatları daha da ilerletmişlerdir. **Terzi Yervand, terzi Agop Boyacıyan, udcu Om-mik** o devrin hatırımızda kalan ünlü sanatçılarındandır.

Halkın geçimi, küçük çiftçilik, bağ ve bahçe işleri, küçük el sanatları gelirleri, yün çorap, eldiven, kıvrak denilen bir çeşit gömleklilik bez ve benzeri şeylerle sağlanırdı. Meram, Havzan, Kumköprü ve diğer yörelerdeki bağlarda çeşitli meyveler üzüm zamanı toplanan üzümlerden kaynatılan pekmez ve reçeller halkın ana yiyecek maddelerini teşkil ederdi. Yerli halkın pek az bir kısmı çarşıdan ekmek satın alır, büyük kitle bağlarda ve evlerin bahçelerinde kurulan tandırlarda pişirdikleri ekmekle günlük ya da haftalık ihtiyaçlarını giderirlerdi. Bu gün de tek tük kullanılan tandır ekmeği besin ve lezzet yönünden furunlarımızda üretilen ekmeklerden çok üstün bir niteliğe sahip bulunmaktadır. O sıralarda Konya'da fabrika unu çok az olduğu için furunlar yerli undan ham ekmek dedikleri çok lezzetli bir ekmek ve pide çıkarırlardı. Has undan yalnız simit yapılır, **pandispanya** denilen bir çeşit pasta simitçi tablalarından eksik olmazdı.

55 yıl önce Konya'da tatlıcı ve

pastacı dükkanı yoktu. İlk tatlıcı salonunu **Tatlıcı Mümin Usta** (Mümin Üstübal) açmış, İstanbul Cadesi'nde şimdiki Küçük Armağanlar mağazası sırasında sanat icrasına başlamıştı.

Şehirde temiz lokantalar vardı. **Aşçı Muharrem Ağa**, Konya'da lokantacılığın piri sayılabilir. Kebap, boğaca, etli ekmek, yoğurtlu kebab (tirit) yerli ve yabancı halkın çok rağbet ettiği yemeklerdendi. O devrin ustalarından **Kebabçı Hacı Şükrü** (1885-1949)'nün⁽²⁹⁾ kebab ve boğaçası Kebabçı Dede'nin tirit (pideli kebabı) lezzet yönünden bu günkülerden çok üstündü. Bunda kullanılan yağın nefaseti, etlerin kaliteli ve üstün randımanlı oluşu şüphesiz baş ekenlerden sayılır. Makine kıymasıyla etli pide yapılmazdı.

Besin işlerine dokunmuşken o devrin meşhur **Pastırmacı Tahsin Usta**'nın çok nefis sucuk ve pastırmalarını da hatırlamamak mümkün değil... Yolsuzluk yüzünden taşradan meyve sebze gelmez, kış aylarında ıspanak, lahana, pırasa dışındayışıl sebze ye hasret çekilirdi. Portakal, limon, mandalina, muz, çilek gibi meyvelerle, enginar, karnabahar, lüks meyve ve sebzelerdendi. Manavlarda bu meyveler ve sebzeler pek seyrek görüldü.

Şehrin içme suyu, **Çayırbağ**'ından gelen saf menba suyuyla temin edilir, mahalle aralarındaki umumi çeşmelerden akan bu su ile halk ihtiyacını karşılardı. **Mukbil** ve tatlı suları şehre sonradan getirildi.

Evlerin çoğu bahçe içinde örtme, mutbak gibi müstemilat evden ayrı olarak bahçede bulunurdu. Bir çok evin bahçesinde kuyu bulunur, yaz aylarında et ve yemekler bozulmalarını için kuyu içine sarkıtılırdı.

• Devam edecek

(29) Hacı Şükrü Çeşmeci, 1885-1949 yılları arasında yaşamıştır. 1907 yılında Konya Bedesteni içindeki dükkanında kebabçılığa başlamıştır. 1949 yılında vefatından sonra hem damadı hem de yeğeni olan Hacı Ali Şengönül (vefatı 2001) dükkanın başına geçerek işletmeyi devralmıştır. Onun da vefatı ile büyük oğlu Hacı Şükrü Şengönül işletmeye devam etmektedir. Ayrıca bkz.: Ali İşık, "Fırın Kebabı", Konya Ansiklopedisi, C.3, s.309, 310.